

PATER STANISLAV ŠKRABEC (1844–1918)

PETRA TESTEN KOREN
 Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU
 Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
 petra.testen@zrc-sazu.si

Izvleček: V letu 2018 obeležujemo stoletnico smrti patra Stanislava Škrabca, »največjega jezikoslovca slovenista 19. stoletja«. Bil je izjemen jezikoslovec in nabožni pisec, duhovnik, redovnik oz. frančiškan. Bil pa je tudi človek, ki je zapustil vidno, občudovanja polno sled pri tistih, ki so ga poznali. Prispevek poskuša orisati življenjsko pot tega velikega učenjaka in neutrudnega branitelja slovenske besede.

Ključne besede: pater Stanislav Škrabec, Škrabčevo leto, biografija, spomini sodobnikov

V letu 2018, ki smo ga poimenovali tudi Škrabčevo leto, smo na Goriškem, a tudi v širšem okolju obeleževali spomin na 100. obletnico smrti patra Stanislava Škrabca. Oživljanje Škrabčeve osebnosti, obenem pa izjemne zapuščine, ki jo je ustvaril ob prizadevanju za ohranitev slovenskega jezika, kulture in narodne samobitnosti, se je simbolično zaključilo v oktobru 2018 s slavnostno prireditvijo v Kulturnem domu Nova Gorica ter s spominsko slovesno sveto mašo, akademijo in odprtjem razstave »Filatelistična in kartofilska razstava o patru Stanislavu Škrabcu in samostanu Kostanjevica« v zavetju Frančiškanskega samostana Kostanjevica v Novi Gorici. Prav tu je, ravno tako v oktobru, zadnje v seriji nagrad Ustanove patra Stanislava Škrabca prejela znanstvena svetnica, prof. dr. Andreja Žele, v družbi petnajste generacije štipendistov Škrabčeve ustanove.¹ Prvo nagrado je leta 2004 prejel Jože Toporišič kot zahvalo in priznanje za zavzeto in poglobljeno delo pri umeščanju Škrabca v sodobno jezikoslovje in

širšo slovensko zavest (Jan 2015: 11). Prav Toporišiču gredo zasluge za uresničevanje t. i. Škrabčevega projekta, serijo simpozijev pod streho Frančiškanskega samostana Kostanjevica v Novi Gorici, ki so ji sledile objave razprav v zbornikih. Toporišič je med letoma 1994 in 2008 vsebinsko zasnoval in strokovno vodil šest simpozijev, poimenovanih Škrabčevi dnevi, in uredil pripadajoče zbornike *Škrabčeva misel I–VI* (Jan 2015: 9–13). Nenazadnje ne smemo pozabiti na Toporišičevo vlogo pri ponatisu oz. oživitvi Škrabčevih *Jezikoslovnih del oz. nedokončanih Jezikoslovnih spisov*, natisnjenih v štirih knjigah *Jezikoslovna dela I–4*.² Nadaljnji razvoj Škrabčevega projekta je nato prevzela Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici in Raziskovalna postaja ZRC SAZU v Novi Gorici. Do danes se je odvilo že deset Škrabčevih dni, zadnji v letu 2017, objavljeni pa so bili še trije zborniki pod naslovom *Škrabčevi dnevi VII–IX*.

Pater Stanislav Škrabec slovi kot največji jezikoslovec slovenist 19. stoletja, ki je utemeljil slovensko pravorečje, torej skupek pravil, ki

¹ Škrabčevo ustanovo sta v poklon patru Stanislavu Škrabcu leta 2003 ustanovila njegov pranečak Janez Škrabec in Slovenska frančiškanska provinca sv. Križa. Ustanova spodbuja študij in raziskovanje maternega ter drugih slovanskih jezikov, klasične filologije in splošnega in primerjalnega jezikoslovja. Več glej: Spletni vir 1.

² Sledila je peta knjiga Janka Modra, ki je dodal opusu *Imensko in stvarno kazalo k Jezikoslovnim delom patra Stanislava Škrabca* na 447 straneh (Jan 2015: 13).

določajo in predpisujejo glasove in naglas knjižnega jezika. Bil je jezikoslovec in nabožni pisec, duhovnik, redovnik oz. frančiškan. Rodil se je 7. januarja 1844 v Hrovači pri Ribnici, pri krstu pa je prejel ime Anton.³ Osnovno šolo je obiskoval v Ribnici (1850–1855), gimnazijo v Ljubljani (1856–1863). Podjetni oče, kmet Anton Škrabec, je v osnovnošolcu prepoznal nadarjenega mladeniča, ki ga je zato poslal v ljubljanske šole. Ni se motil. Že kot dijaka je Škrabca pritegnilo jezikoslovje; bral je denimo Miklošičevo *Glasoslovje* in se sam učil ruščino. Jože Toporišič, avtor biografskega članka o Škrabcu v *Slovenskem biografskem leksikonu*, zapiše, da je bržkone v tem obdobju nanj vplival tudi profesor slovenščine Josip Marn, še posebej s svojo razpravo *Slovnice slovenskega jezika* (Marn 1861: 13–26).⁴ Vsebovala naj bi misli in metode, ki se jih je pozneje posluževal tudi Škrabec. Še več, prav Marnov duhovni vzor naj bi bil odločilen pri Škrabčevi izbiri poklica. 23. avgusta 1863 naj bi tako na pobudo sošolca Angelika Hribarja vstopil v frančiškanski samostan v Ljubljani (Škrabec 1907: 190). Sledil je enoletni noviciat na Trsatu, kjer se je seznanil s hrvaškim jezikom, še posebej s čakavskim narečjem. Seveda se je tudi kot bogoslovec ukvarjal z jezikoslovjem. Bogoslovje je študiral v Gorici med letoma 1864–1866, ko je živel na Kostanjevici. Študij je dokončal v Ljubljani (1866–1868) in 30. avgusta 1866 opravil slovesne redovne obljube. Mašniško posvečenje je prejel 3. avgusta 1867. Nato ga je pot zanesla v Novo mesto, kamor ga je poslalo predstojništvo kot nadarjenega mladega patra, kjer je bil profesor pripravnik (suplent) za grščino, nemščino in slovenščino na tamkajšnji frančiškanski gimnaziji. Kot gimnazijskega pripravnika ga je zagotovo spodbujal zgled učiteljskega kolega na istem zavodu, in sicer profesorja patra Ladislava Hrovata (1825–1902). Že tedaj je namreč nastajala Škrabčeva znana razprava *O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi* (Škrabec 1870: 3–42).

³ Biografske podatke in ocene življenja in dela patra Stanislava Škrabca, razen kjer je izrecno navedeno, povzemam po geselskem članku Jožeta Toporišiča v *Slovenskem biografskem leksikonu* (dalje SBL) (Spletni vir 2).

⁴ Več o Josipu Marnu glej geselski članek Janka Šlebinerja v SBL (Spletni vir 2).

Pater Stanislav Škrabec (1844–1918).

Konec šolskega leta 1869/1870 je novomeško gimnazijo prevzela država, s tem pa je ostal Škrabec kot učna moč brez stalne namestitve tudi brez službe. Med letoma 1870 in 1873 je bil kot perspektiven študent zato poslan na študij v Gradec, na tamkajšnjo univerzo klasičnega in slovanskega jezikoslovja, kjer je leta 1876 uspešno opravil profesorski izpit. Medtem je bil že leta 1873 nastavljen na redovniški dvorazredni gimnaziji v Gorici, kjer je v višjem razredu poučeval slovenščino, hrvaščino, latinščino in grščino. Škrabec je v Gorici ostal do jeseni 1915, kar dvainštirideset let, zadnja leta že kot upokojenec. Nekaj časa je poučeval tudi bogoslovce na redovniški bogoslovni in bil med drugim tudi ravnatelj tamkajšnje gimnazije. 28. novembra se je moral umakniti iz Gorice zaradi topniškega obstreljevanja med prvo svetovno vojno; soško bojišče se je preveč približalo mestu. Preselil se je v Ljubljano, v frančiškanski samostan, kjer je 6. oktobra 1918 umrl. O teh zadnjih Škrabčevih goriških in ljubljanskih dneh je pater Vincencij Kunstelj zapisal: »Rad, zelo rad je imel ljubo Kostanjevico, ali ko je ob napadu Italijanov sprevidel, da ni več rešitve za njo, tedaj se ga

je sicer lotila silna potrnost, toda godrnjal ni. Vdano je nosil nepopisne težave hude vojske, delal in pisal in skrbel je za svoje "Cvetje" do zadnjega, dokler je moralo tudi ono še pred njim bežati v Kamnik. /.../ Gorica je gorela, naš samostan s cerkvijo vred se je majal, ropotalo je noč in dan. Tako se je p. Stanislav slednjič vdal prigovarjanju svojih sobratov in se 28. listopada istega leta ž njimi vred napotil proti Ljubljani. Tu je obhajal – na tihem seveda – 3. vel. srpana 1917 zlato mašo. Tu je bral in pisal, učil se in molil in pri tem vidno hiral. Preveč je bilo vajeno njegovo telo na goriško sonce, kakor da bi se bilo na stara leta moglo privaditi ljubljanski megli. Po pravici torej smemo misliti, da bi bil še kako leto živel, ko bi ga ne bilo spravilo v prezgodnji grob, kakor še marsikoga drugega – begunstvo.« (Kunstelj 1920: 66)

Škrabec do leta 1878 ni objavljajl. Zagotovo pa je vsaj po profesorskem izpitu 1876 že pisal. V tem času je iz svojega žepa plačeval in samostojno naročal drage znanstvene knjige, kot denimo Jagičev *Archiv für slavische Philologie* (*AslPh*), Miklošičeve spise, *Malý slovník naučný* itd. Leta 1878 je med drugim ponujal svoje spise *Matici slovenski*, vendar mu na ponudbo sploh niso odgovorili. Podobno je leta 1879 tekste pošiljal na *Letopis Matice slovenske*, a so mu odgovorili, da bodo besedila natisnjena v *Kmetijskih in rokodelskih novicah*, kar se ni zgodilo. Leta 1878 je začel objavljati v *Soči*, večinoma pravopisne pripombe. Ker so nehali objavljati tudi že poslana besedila, so ta izšla šele leta 1886 v mesečniku *Cvetje z vertov sv. Frančiška* (dalje *Cvetje*). Pater Stanislav Škrabec je bil *Cvetju* od ustanovitve (1880) pa do 4. številke leta 1884 (5. letnik) dejanski, nato pa tudi nominalni urednik do konca 32. letnika; zadnjič se je kot urednik podpisal v 5. številki leta 1915. V šestinrtidesetih letih je izšlo 32 letnikov (po 12 številki v letniku), ki so bili opremljeni z jezikoslovnimi stranmi. Vse od začetka je namreč na platnicah zapisoval tudi svoje jezikoslovno delo.

Drugje je Škrabec objavljajl le izjemoma. Tako so mu v *Kresu* natisnili razpravo Prešeren, vendar je zaradi kritike Levstikovih pogledov na Prešerna prišel pri listu v nemilost. Podobno je Vatroslav Jagić (1838–1923) prenehal objavljati njegova besedila v *AslPh*, predvsem zaradi polemike z Vatroslavom Oblakom (1864–1896), Jagičevim učencem, saj bi slednjemu lahko škodila pri

njegovi vseučiliški karieri. Škrabec je sicer nekaj malega objavljajl še v *Zgodnji Danici*, *Voditelju v bogoslovnih vedah*, *Učiteljskem tovarišu* in v *Času*.

Toporišič v Škrabčevi biografiji zapiše, da učeni mož posebnih časti v življenju ni dosegel; nekaj časa je bil definator in kustos province in bil del provincialnega predstojništva. Ob koncu življenja je bil imenovan za konsistorijalnega svétnika goriške nadškofije, bil je ocenjevalec njenih knjig in spisov.

Kako pa so spomin na patra Stanislava Škrabca ohranjali ljudje? Če omenimo le nekaj dogodkov, ob katerih se nam kaj kmalu zazdi, da je (pre)dolgo ostajal spomin nanj nekje v nepravilnem ozadju javno dovolj prepoznavnega, izvzemši tiste, ki so ga osebno poznali, in nekatere redke posameznike, ki so poznali njegovo delo. Tako je bila 12. septembra 1920 na njegovo rojstno hišo v Hrovači vzdana reliefna spominska ploščica, delo Toneta Kralja. Nanj so se spomnili tudi v Klubu starih goriških študentov, ko so 24. maja 1970 postavili veliko marmornato ploščo na vhod v frančiškanski samostan na Kostanjevici nad Novo Gorico. Istega leta je bilo tam mogoče videti razstavo del in gradiva o patru Stanislavu Škrabcu (24. 5.–1. 6. 1970), ki jo je pripravil Marijan Breclj, bibliotekar Goriške knjižnice Franceta Bevka. Leta 1994, ob 150-letnicah rojstva tako Škrabca kot Simona Gregorčiča (1844–1906), Josipa Jurčiča (1844–1881) in 150-letnici smrti Jerneja Kopitarja (1780–1844), je Pošta Slovenije v seriji Znamenite osebnosti izdala tudi spominsko znamko z njegovo podobo. Obenem je to leto, ko steče zgoraj omenjeni Škrabčev projekt. Za konec pa gre zagotovo omeniti postavitve Škrabčevega spomenika v aleji slavnih mož v Novi Gorici leta 2011 (Jan 2015: 9–10).

Škrabčeve zasluge za slovensko kulturo, predvsem za jezikoslovje, so velike. Utemeljil je slovensko moderno pravorečje in se vztrajno bojeval za njegovo uveljavitev v javnosti in šoli, realistično je določil sodobno oblikoslovno, sintaktično in slovsko normo knjižnega jezika. Obenem ne gre prezreti njegovega poljudnoznanstvenega in nabožnega pisanja v *Cvetju*.⁵ Njegova vsesplošna

⁵ Gre za besedila, kot so: *Častimo sv. Cirila in Metoda; Tiščletnica smerti sv. Metoda, velikega škofa slov.; Goriška*

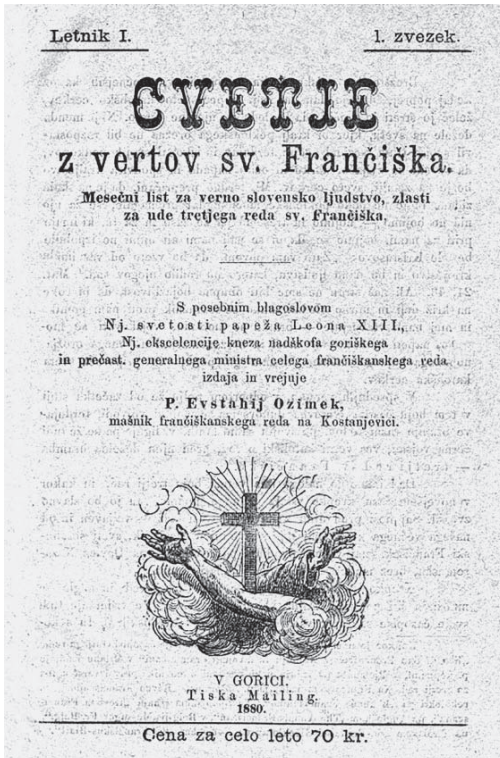
Samostan na Kostanjevici (foto: Petra Kolenč).

brezkompromisna drža se je pokazala tudi ob nazorskih spopadih ob vprašanjih, ki jih je odpiral denimo dr. Anton Mahnič (1850–1920). Imel je pogum, da je kot trezen realist zavračal napačno in pretirano oceno škodljivosti Stritarjevega in Gregorčičevega *modus vivendi*, sprejemanja in razumevanja sveta.⁶ Ni se apriorno opredeljeval v nobeni stvari, ampak je sprejemal le trezne argumente. Vzravnano in samosvojo držo je izkazoval v številnih primerih ter velikokrat zaznaval koristi v stvareh, ki so jih tradicionalisti prepoznavali kot škodljive, kot se je izkazalo, denimo, ob vprašanju bogoslužja v slovenskem jeziku. Vseskozi je opozarjal na življenjsko moč slovenskega jezika in navdušeno branil njegovo samostojnost. Lojzka Bratuž je v študiji, ki je obravnavala Škrabčeve stike z italijanskim svetom, denimo, zapisala takole: »Ta Gregorčičev vrstnik je v pesnikovi ožji domovini na drugačen način utrjeval zavest o narodni pri-

padnosti: odkrival je kulturno bogastvo sosednjega naroda, ne da bi pri tem zmanjševal kulturne dobrine svojega. Tako je v bralcih Cvetja zbujal spoštovanje drugačnega in zdravo kritičnost, obenem pa ohranjal v njih samozavedanje in ponos.« (Bratuž 2001: 122) Da je Škrabec dobro poznal tudi nemški jezik, vemo (Merše 2003: 43–44). Do njega je imel podoben odnos kot do italijanščine, saj se je zavedal, da slovenščina glede odvisnosti od nemščine ni izjema med zahodnoslovanskimi jeziki. Njen vpliv je mogoče odkriti tudi v češčini, ruščini, poljščini in hrvaščini. Zavedal se je tudi nevarnosti germanizacije. Prav zato je v Cvetju jasno pokazal, da si je potrebno »po svoji moči dobro in prav po naši slovenščini pisati ter, kar se da, pripomoči, da se nam jezik čeden ohrani in po svojih prirojenih zakonih nadalje razvija in bogati. Naš slovenski jezik je namreč naj dražji zaklad, ki nam ga je Bog dal kot narodu, ko Slovincem; zato je gotovo božja volja, da ga ljubimo, kaker Nemeč nemškega ali Lah laškega, in da lepo ravnajmo z njim!...!« (JD I: 138; Toporišič 1995: 8; Merše 2003: 43). In končno je Škrabec večkrat razmišljal, kaj Slovence dela za narod, in vedno ugot-

nadškofija in cerkvena okrajina ilirskega kraljestva; Spoznajmo se, povesti iz življenja sv. Frančiška.

⁶ Glej geslo Aleša Ušeničnika o Antonu Mahniču v SBL (Spletni vir 2).

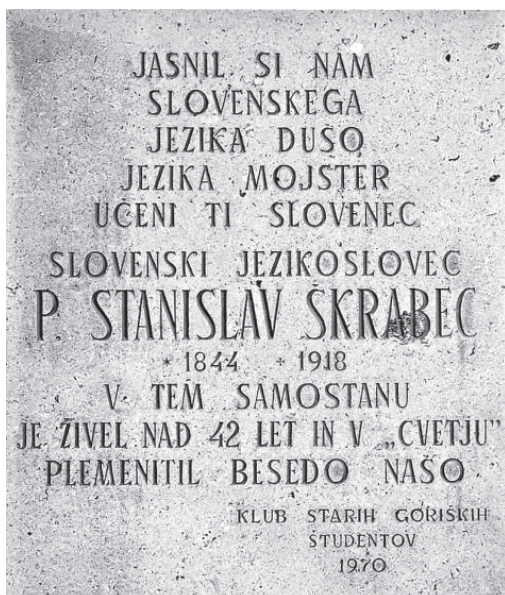
Platnice prve številke revije *Cvetje z vertov sv. Franciška*.

vljal, da je to predvsem knjižni jezik: »Vendar pa premislimo nekoliko, kaj je to, kar nas dela vse vkup narod: slovenski narod. To je, kaj ne, naš jezik, naš knjižni, slovstveni jezik. Če pa mi tega jezika ne znamo in se ga tudi učiti ne maramo, če nam je vse eno, ali se govori in piše prav ali ne prav, primerno ali ne primerno prirojenim mu zakonom, če nam je vse eno, ali je zdrav in močan in lepo raslega telesa, ali pa garjev in grintav, gerbast in jetičen dečak, ali teka in leta veselo ko ptič, ali z leseno nogo in o berglah hodi, ako nam je to vse eno, potem se nikaner ne čudimo, če ginemo, če jih zmirom več od nas odpada k temu ali onemu tujemu, pa lepemu, zdravemu, mogočnemu in bogatemu jeziku, ki je ljubljen in v časti in se ga vse uči doma in drugod!« (Toporišič 1995: 1)

Škrabec se je za rabo slovenskega jezika boril še na eni fronti – v bogoslužju. V polemiki je po eni strani padel z glasbenimi strokovnjaki, ki so zagovarjali latinsko mašno petje. Pri tem je opozoril na neumestne šale na račun pevcev, ki

dejansko ne poznajo latinščine. Tako je denimo »kyrie eleison« postal »kir je ljajštan« in »sed libera nos a mano« pa »sedem liberc masla malo« (Orožen 2003: 273). Po drugi strani pa je stopil v bran govornjeni slovenski besedi. Okrog tisočletnice Metodove smrti so v *Cvetju* izhajali številni članki na to temo. Bralce je seznanjal z zgodovinsko in sodobno Ciril-metodovsko vsebino. Razumel je, da je pravi čas, priložnost, da se v Rimu pri problematiki naklonjenemu papežu Leonu XIII doseže dovoljenje za uporabo sodobne slovenščine v bogoslužju, v nasprotju s sodobnikom nerazumljivo glagoljaško »staroslovenščino«. Zato je bil toliko bolj razočaran nad previdnostjo vrha goriške nadškofije in nasploh nad cerkvenimi krogi, ki niso znali prepoznati prelomnosti časa in tehtnosti njegovih zgodovinskih ter jezikovnih jezikoslovnih utemeljitev (Orožen 2003: 274). Sam je o razmerju med slovenščino kot liturgičnim jezikom in latinščino razmišljal denimo takole: »Radi potemtakem pripuščamo latinščini velike pravice, da naj bo in ostane poseben cerkveni jezik, ki ga naj rabi tudi slovenski duhovnik latinskega obreda v molitvah, ki jih opravlja natihoma. Le pri velikih mašah, ki se pojo vpricho zbranega ljudstva ob nedeljah in praznikih, in sploh pri obredih, ki se jih ljudstvo vdeležuje kot duhovna občina, tu se deržimo častitljivega zgleda sv. Cirila in Metoda ter dajmo pravico domačemu jeziku. Ako je to prav v senjski škofiji, zakaj ne bi bilo drugod, kjer koli prebivajo Slovenci? In ako se je lani v Rimu, na Dunaju, v Zagrebu z veselim dovoljenjem svetega očeta papeža po slovensko pela maša, zakaj bi se letos ali k letu pri nas ne mogla ali ne smela? Le dobre volje je treba in pa resničnih častivcev svetega Cirila in Metoda, ki se ne boje truda in trpljenja, ko gre za veliko in sveto reč« (Škrabec 1882: 228).

Škrabčeva največja vrednota je bila vseskozi resnica. Ne glede na lastne koristi. Še več, neresnica, napačne podmene ali celo potvorbe so ga prizadele, z vso svojo duhovno močjo se je boril za pravilno pojmovanje stvari, proti potvarjanju in predvsem poneumljanju. Zato se je mnogim zameril, saj niso zmogli pogleda onkraj osebne ga poraza v bojih, za resnico, ki jih je presejala. Obenem pa je gojil popolnoma drugačno razmerje do resnično velikih duhov, kot so bili Jan Niecisław Ignacy Baudouin de Courtenay

Spominska plošča patru Stanislavu Škrabcu ob vhodu v samostan na Kostanjevici (foto: Petra Kolenc).

(1845–1929), Vasilij Aleksevič Bogorodickij (1857–1941), Boris Lyapunov (1862–1943), Yakov Yakovlevich Brandt (1869–1944), Matija Valjavec (1831–1897), Karel Štrekelj (1859–1912), Anton Breznik (1881–1944), Vatroslav Jagić, Vatroslav Oblak itd. Nenazadnje so mu svojevrsten spomenik postavili tudi njegovi sobratje, ki so se ga spominjali kot temeljitega, točnega, potrpežljivega, kot človeka, ki je obsojal nemarnost in površnost. Cenili so ga kot vsestransko izobraženega učenjaka, ki je ostajal skromen, priden kot mravlja, mož molitve in premišljevanja (Kunstelj 1919: 221–231; Kunstelj 1920: 62–66). Pater Vincencij Kunstelj (1878–1936) mu je namenil tudi naslednje besede: »*Mnogi, ki so rajnega poznali samo iz njegovih jezikoslovnih spisov, so si ga menda predstavljali kot velikega hrusta bojevitih oči in ostre besede. Bil je vse drugo prej kot to: bil je nasprotno male postave, umnega, pa prijaznega pogleda in prav prikupnega, premišljenega govorjenja. Z neprisiljeno prijaznostjo te je sprejel, rad odgovarjal na stavljena vprašanja, nikoli pa ne silil v ospredje, ker je bil silno skromen. Obiskovali so ga pogosto posebno učeni gospodje, večkrat celo profesorji /.../*« (Kunstelj 1920: 65).

Pater Salvator Zobec (1870–1934), ki je študiral v Gorici, po prvi svetovni vojni pa od leta 1920 osem let urejeval *Cvetje*, se ga je spominjal kot izvrstnega učitelja, ki je bil kot redovnik zvest vrlinam, na katerih sloni frančiškanski red – brezpogojni pokorščini, tipičnemu uboštvu in preproščini. In zvest svojim knjigam ter znanju, ki so ga skrivale. O tem priča tudi opis njegove celice (sobe): »*Postelja mu je bila preprosta koruzna slamnica, stlačena in trda kot hrastova deska. Postiljal si jo je vedno sam in tudi sam je celico pometal. V celici, iz katere se je skozi okno videlo na vrt, je imel poleg postelje preprosto staro pisalno mizo, tri stole, umivalnik, klečalnik, ob steni veliko omaro za knjige in nekaj starih podob s sv. razpelom nad klečalnikom. To je bila vsa oprema njegove celice. Ure ni imel, drugih stvari tudi ne, razen nekaterih cvetlic na oknu in malega kukala, s katerim je včasih skozi okno pogledal na uro v zvoniku, kamor s prostim očesom zaradi slabega vida ni videl. Njegovo stanovanje je bilo preprosta, pobeljena celica z najpotrebnejšo, zelo preprosto opremo*« (Zobec 2001: 51–52. Glej tudi: Levec 1894: 47; Mantuani 2001: 70). Vendar Škrabčeva osredotočenost na znotraj, ki ji je botroval duh učenjaka, ni preprečevala občutljivosti in sposobnosti, da zazna pomembno kulturno dogajanje okoli sebe. Tako je zelo tenkočutno in hitro, na primer, zaznal, da pešajo moči Stritarjevemu *Zvonu*. V pismu bratu z dne 28. 9. 1879 zapiše: »*Zvon ne zvoni kaj je prav, kakor bi imel*« (Jan 1995: 177).

Škrabčeva nadarjenost in temeljita izobrazba, obenem pa neutrudljivost in vztrajnost, doslednost in značajnost, zavednost in neupogljivost, in kot doda pater Salvator Zobec, naprednost v vsakem oziru pol stoletja pred drugimi, je prihajala do izraza v neverjetnih ljubeznih in neusahljivi želji po učenju: »*Globok v znanosti, težko dosegljiv jezikoslovec, izveden v raznih strokah bogoslovja in leposlovstva, se je učil tudi zvezdoslovja; posegel je resno po starem sanskrtu, znani so mu bili vsi slovanski jeziki, tudi vse romanske je razumel, italijansko je precej dobro tudi govoril. Poleg tega je*

⁷ Kljub temu da je bil Škrabec pravzaprav na obrobju slovenskega prostora in dejansko brez neposrednega stika z osrednjimi krogi, je znal dobro oceniti, denimo, vrednost revij tedanjega časa, kot sta bili *Zvon* in *Kres*.

razumel tudi angleški in zadnja leta se je učil tudi madžarski jezik» (Zobec 2001: 44). Omeniti velja tudi Škrabčev poskus svetovnega jezika, ki ga je imenoval *evlalija* (blaglasna) in ga je zasnoval na podlagi svojega glasoslovnega znanja in raznih stenografskih sistemov. Želel je ustvariti pravi kulturni jezik in – zanimivo – danes praktično »mrtvi« *esperanto* se mu je zdel trd in zmrcvarjen (Spletni vir 3). Na vprašanje, od kod si je pridobil toliko znanja, pater Salvator Zobec odgovarja: »Čas je do zadnje minute točno porabil kakor le malokdo. Vse življenje od dijaških let do smrti je preživel v knjigah; še zadnji dan pred smrtjo je ves onemogel vstal iz postelje in šel še nekaj v svojih spisih urejat. V mlajših letih ga več ko deset let ni bilo na spregled, ne na vrtu, ne zunaj samostana. V poznejših letih je hodil vsaki dan na mali vrtiček, kjer je kopal, sadil, zalival in gojil po eno do dve uri na dan svoje rožice, med katerimi je imel tudi zelo redke in krasne vrste. Včasih je šel v poznejših letih tudi za malo časa na sprehod na domači hribček "montenelj". Če ga ni bilo v celici, je bil na malem vrtu ali na hribčku; drugih potov ni poznal, razen še pot na kor, v spovednico, obednico in knjižnico. Težko bi mu bilo najti sovrstnika v porabi časa; najbrž celo svoje življenje ni zapravil niti trenutka« (Zobec 2001: 44–45).

Spodobi se, da ta kratek oris zaključimo z besedami patra Stanislava Škrabca. Nenazadnje prav ta zapis odkriva *credo*, še več, intimno nujo in dolžnost, ki jo je čutil do svoje druge ljubezni – jezikoslovja: »Mislil sem namreč vendar le, da imam neke dolžnosti do svojega materinega jezika, zato ker sem prejel, kaker se je sem ter tja sodilo, nekoličko talenta od Boga v tem oziru. Drugih sem prejel zadosti malo; mar naj bi tudi tega edinega (pa še ta ni cel) kaker tisti malopridni hlapec v ruto zavil in zakopal? Morebiti bi ga bil, ali tisti, ki mi ga je dal, mi je naklonil brez mojega vkrepanja tudi priliko, da ga koliker toliko porabim. Zasadilo se je (kaker pravim, brez posebne moje zasluge) to-le "Cvetje", menda prvi slovenski mesečnik, ki je imel izhajati v "platnicah" (ali kaker sicer hočete imenovati to odejo), in meni je prišla ena misel od koder koli – ena ribniška misel, porečete morebiti – da bodo namreč te platnice za posiljeno zelje prav kaker nalašč. I.../ Mej kakimi tremi tisoči naročnikov se jih bo vže nekoličko našlo, ki si bodo dali sčasoma

kaj dopovedati tudi takih reči, in tako se bo morebiti za zdaj toliko opravilo, kaker bi se s posebnim majhnim jezikoslovnim časopisom. Tako sem mislil« (Povzeto po: Toporišič 1995: 9).

VIRI IN LITERATURA

- Bratuž, L. 2001: Škrabčevi stiki z italijanskim svetom. V: L. Bratuž, *Iz goriške preteklosti. Besedila in liki*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 113–124.
- Jan, Z. 1995: Škrabčeva osebnost v pisnih bratu. V: J. Toporišič (ur.), *Škrabčeva misel I. Zbornik s simpozija 1994*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 173–179.
- Jan, Z. 2015: Uvodna beseda, Akademik Jože Toporišič in Škrabčevi dnevi v Novi Gorici. V: D. Zuljan Kumar, H. Dobrovoljc (ur.), *Škrabčevi dnevi 8. Zbornik prispevkov s simpozija 2013*. Nova Gorica: Založba Univerze, 9–13.
- Korošak, p. Bruno (ur.) 2001: *P. Stanislav Škrabec, frančiškan, v očeh sodobnikov*. Ljubljana: Brat Frančišek.
- Kunstelj, p. Vincencij 1919: P. Stanislav Škrabec. V: *Carniola* 9 (1918–1919), št. 3/4, 221–231.
- Kunstelj, p. Vincencij 1920: p. Stanislav Škrabec. V: *Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1920*, 62–66.
- Kunstelj, p. Vincencij 2001: Stanislav Škrabec (11–27); P. Stanislav Škrabec (29–36); Spomini na p. Stanislava Škrabca (37–40). V: Korošak, p. Bruno (ur.), *P. Stanislav Škrabec, frančiškan, v očeh sodobnikov*. Ljubljana: Brat Frančišek.
- Levec, F. 1894: Otec Stanislav Škrabec. V: *Ljubljanski zvon*, 14 (1894), 146–49.
- Mantuani, J. 2001: Slava o. Stanislavu Škrabcu! V: Korošak, p. Bruno (ur.), *P. Stanislav Škrabec, frančiškan, v očeh sodobnikov*. Ljubljana: Brat Frančišek, 67–74.
- Marn, J. 1861: Slovnica slovenskega jezika. V: *Izvestje ljubljanske gimnazije 1861*, 13–26.
- Merše, M. 2003: Škrabec o razmerju med nemščino in slovenščino. V: J. Toporišič (ur.), *Države, pokrajine, narodi, ljudstva in njih kulture ter znanosti v Škrabčevih delih. Škrabčeva misel IV. Zbornik s simpozija 2002*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 43–60.

Orožen, M. 2003: S. Škrabec ob tisočletnici sv. Cirila in Metoda. V: J. Toporišič (ur.), *Države, pokrajine, narodi, ljudstva in njih kulture ter znanosti v Škrabčevih delih. Škrabčeva misel IV. Zbornik s simpozija 2002*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 261–277.

Škrabec, p. Stanislav 1870: O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi. V: *Izvestje novomeške gimnazije 1870*, 3–42.

Škrabec, p. Stanislav 1884: Gosp. Dr. Č. V: *Cvetje z vrtov sv. Frančiška*, 5 (1884), 300–303.

Škrabec, p. Stanislav 1907: P. Angelik Hribar. V: *Cvetje z vrtov sv. Frančiška*, 24 (1907), 190.

Toporišič, J. 1995: Stanislav Škrabec o samem sebi. V: J. Toporišič (ur.), *Škrabčeva misel I. Zbornik s simpozija 1994*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 1–20.

Toporišič, J. 2003a: Besedna družina Slovén– v Škrabčevih delih. V: J. Toporišič (ur.), *Države, pokrajine, narodi, ljudstva in njih kulture ter znanosti v Škrabčevih delih. Škrabčeva misel IV. Zbornik s simpozija 2002*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 1–20.

Toporišič, J. 2003b: Škrabec v boju za slovenski bogoslužni jezik ob tisočletnici Metodove smrti. V: J. Toporišič (ur.), *Države, pokrajine, narodi, ljudstva in njih kulture ter znanosti v Škrabčevih delih. Škrabčeva misel IV. Zbornik s simpozija 2002*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 279–307.

Zobec, p. Salvator 2001: Za obletnico smrti p. Stanislava Škrabca. V: Korošak, p. Bruno (ur.), *P. Stanislav Škrabec, frančiškan, v očeh sodobnikov*. Ljubljana: Brat Frančišek, 43–63.

Spletni viri:

Spletni vir 1: <http://www.skrabceva-ustanova.si> (dostop: 10. 11. 2018).

Spletni vir 2: <https://www.slovenska-biografija.si> (dostop: 10. 11. 2018).

Spletni vir 3: <http://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/27-obletnica-meseca/2372-p-stanislav-skrabec> (Čuk, S. 1994: *Obletnica meseca. V: Ognjišče (1994) I, 20*) (dostop: 10. 11. 2018).